

EKVIVALENS ADÓK HATÁSA A TÁRSADALMI EGYENLŐTLENSÉGRE

A tanulmányban a szerző a sávosan progresszív munkajövedelem-adót és a progresszív fogyasztási adót hasonlítja össze egy kétidőszakos modellben a méltányosság szempontjából. A méltányosságot a társadalmi egyenlőtlenséget jellemző Gini-együttható méri, amit az adózott életpálya-jövedelmekből számít. Az összehasonlíthatósághoz a lineáris adókhoz hasonló, de a progresszivitás sajátosságainak is megfelelő ekvivalenciaelvet definiál.

BEVEZETÉS

Az adóztatás örök dilemmája a megfelelő *adóalap* megválasztása. A fogyasztás vagy a jövedelem elsőbbsége a másikkal szemben koronként, gondolkodónként és szempontonként változott. A XX. században elterjedt az a nézet, hogy a személyi jövedelmek adózásának jár az elsődleges szerep, de mellette feltétlenül szükséges egy közvetett fogyasztási adó.

Az egyik legfőbb érv a fogyasztás adóztatása mellett a *méltányosság* kritériuma volt. *John Stuart Mill* [1875] arra hívta fel a figyelmet, hogy a jövedelemadó esetén diszkrimináljuk a jövőt a megtakarítások kettős adóztatásával. Ez a kijelentés az általános, azaz mind a munkából, mind a tőkéből származó jövedelmekre kiterjedő jövedelemadó esetén igaz. Dolgozatomban azt vizsgálom meg, hogy a tőkejövedelmek adómentessége megoldást jelent-e. Azt állítom, hogy amennyiben csak a munkajövedelmeket adóztatjuk, de azokat progresszíven, akkor is méltánytalanabb lesz a jövedelemadóztatás, mint egy vele ekvivalens progresszív fogyasztás alapú adóztatás. *Az egyéni fogyasztás progresszív adóztatása* nem (teljesen) képzeletbeli lehetőség. Az ötlet, valamint annak kivitelezhetősége *Fishertől* [1942] és *Káldortól* [1955] származik. Abból az egyszerű gondolatból indulnak ki, hogy egy egyén adott időszak összes fogyasztása megegyezik az időszak összes jövedelmének meg nem takarított részével.¹ Bevezetésére eddig Indiában és Ceylonban tettek kísérletet, de jelenleg sehol nem alkalmazzák [Jain, 1989]. Az elvi lehetőség azonban adott, és így érdemes megvizsgálni, hogy milyen előnyökkel járna egy progresszív munkajövedelem-adóval szemben.

1. MÉLTÁNYOSSÁG

Az adórendszerek a legegyszerűbb esetben egyetlen adóból állnának, egy hozzáadottérték-adóból vagy egy jövedelemadóból. A valóságban mégsem találkozunk ilyen adórendszerekkel, mivel azok (többek között) nem felelnének meg sem a

¹ A fogyasztási adó alapjának részletesebb káldori meghatározását lásd a tanulmány függelékében.

nemzetközi adóverseny, sem az állam redisztribúciós vagy stabilizációs funkciói követelményeinek [Kürthy, 2011]. Az adórendszerekkel szemben többféle elvárás fogalmazódott már meg a történelem során, azonban hiába helyezték más-más szempontokra a hangsúlyt az egyes közgazdasági gondolkodók, bizonyos kritériumok még évszázadok alatt sem változtak. A hatékonyság, a méltányosság és az adminisztrációs problémák soha meg nem kerülhető kérdései voltak az adórendszer jobbitásának. Jelen tanulmányban a méltányosság mentén hasonlítom össze a fogyasztási és munkajövedelem-adót.

A méltányosságnak két alapvető elmélete létezik a közpénzügyi irodalomban, az egyik a *haszonelvű adóztatás*, a másik a *közteherviselő-képesség* elve. A haszonelvű adóztatás szerint az állampolgároknak olyan mértékben kell hozzájárulniuk a közösségi kiadásokhoz, amilyen mértékben abból részesednek. Ezt az elvet ritkán alkalmazzák a gyakorlatban. Ennek egyik oka, hogy a valóságban nehéz meghatározni, hogy kik és milyen mértékben élvezik az egyes közszolgáltatásokat. A másik ok, ami miatt mellőzik az elvet, hogy ellentmond az állam redisztributív szerepének, hiszen gyakran a leginkább rászorulókat (a szegényebbek, a rosszabb egészségügyi helyzetben levők vagy a nagycsaládosok) veszik igénybe a közszolgáltatások jelentős hányadát. A közteherviselő-képesség elve ezzel szemben azt mondja ki, hogy a minél tehetősebbek viseljék a közkiadásokat, mindenki olyan arányban, amelyet el tud viselni [Balogh, 2008].

A közpénzügyi gondolkodással egyidős a kérdés, hogy mi méri jobban a közteherviselő-képességet, az adóztatható kapacitást: a *jövedelem* vagy a *fogyasztás*. *Thomas Hobbes* [1651], a fogyasztás adóztatásának első szószólója amellezt érvelt, hogy méltányosabb annak alapján terhelni, hogy ki mennyit vett ki a gazdaságból (mennyit fogyasztott), mint annak alapján, hogy mennyit termelt (mennyi volt a jövedelme). Ennek ellenére a jövedelem maradt általánosan elfogadott mércéje az adóztatható kapacitásnak, ám ezt Káldor [1955] megkérdőjelezte. Azt állította, hogy az egyén adott időszaki kiadásai jobban mérik az egyén vásárlóerejét, ezzel az adóztatható kapacitását, mint a jövedelme. Például a vagyonnal rendelkezőket adóztatható kapacitásukhoz mérten kevésbé sújtjuk, mint azokat, akik munkából szerzik jövedelmüket. Attól még, hogy „A” és „B” személynek is évi 2 millió forint a jövedelme, nem következik, hogy azonos a közteherviselő-képességük. Ha például „A”-nak emellett van reál- és/vagy pénzügyi vagyona, nyilvánvalóan több terhet bírna elviselni. A kiadásai jobban mutatnák az adóztatható kapacitást. Vagy nézzünk egy másik példát: 5 ezer egység munkajövedelem és 100 ezer egység vagyonból származó 5 ezer egység tőkejövedelem sem jelent ugyanakkora vásárlóerőt. Káldor az előbbi bizonytalanságára és időbeli korlátaira (aktív évek száma a teljes élethez viszonyítva) hívja fel a figyelmet, valamint arra, hogy az utóbbinál maga a vagyon is potenciális vásárlóerő. Mindebből az következik szerinte, hogy a jövedelemadó mellett szükséges a vagyonadó bevezetése, mivel a két adóalap együtt jobban mutatná az adóztatható kapacitást. A kettő relatív súlyának megállapításához azonban ismernünk kellene az adóztatható kapacitások átváltási viszonyait, ez viszont csak önkényes ítéleten nyugodhat. Káldor így jut el ahhoz az elvhez, hogy mindenféle jövedelmet egyformán kell kezelni, forrásától függetlenül, és csak azt kell adóztatni, amit el is költenek. A fogyasztási célú kiadásokban benne van az egyénnek az a döntése, hogy ő mekkora fogyasztási szintet engedhet meg magá-

nak, és ezáltal méri jobban az adóztatható kapacitást a fogyasztás, mint a jövedelem [ACIR, 1974].

A méltányosság egyik legáltalánosabb, és éppen ezért, talán meglehetősen keveset adó megközelítése a *horizontális méltányosság* elve, amely szerint a lényegében, közgazdasági értelemben véve ugyanolyanokat ugyanúgy kell adóztatni. A *vertikális méltányosság* ennél vitatottabb elv, azt mondja, hogy a jövedelmi, vagyoni helyzet alapján differenciálni kell az adóterhelést [Samuelson–Nordhaus, 2002].

Kik számítanak közgazdasági értelemben ugyanolyanoknak? Akiknek ugyanakkora az adott éves jövedelmük? Vagy akiknek ugyanakkora az életpálya-jövedelmük? Amennyiben az életpálya-jövedelmet tekintjük az összehasonlítás alapjának, kétségtelen, hogy a progresszív jövedelemadó sérti a horizontális méltányosság elvét. Ugyanis nem (legalábbis ritkán) ugyanakkora teher sújtja az ugyanakkora életpálya-jövedelemmel rendelkező „A” és „B” egyént, ha az egyiküknek viszonylag egyenletes, míg a másiknak relatíve egyenetlenebb a jövedelemáramlása. Hiszen a magasabb jövedelmű években arányaiban többet von el az állam, és nem jellemző, hogy az alacsonyabb hozamú időszakokban éppen ennyivel venne el kevesebbet. Az előbbieket alapján a fogyasztás méltányosabb adóalap a jövedelemnél, tanulmányomban e viszony mérhetőségét tűztem ki célul, és a későbbiekben bemutatott *Gini-együtthatót* választottam eszközeül.

2. EKVIVALENS ADÓK

Az egyes adónemek ekvivalenciáját többféleképpen lehet értelmezni. Általánosságban azt jelenti, hogy két adórendszer valamilyen konkrét szempont, illetve szempontok szerint ugyanolyan, de mindig létezik valamilyen különbség is. Ez a különbség lehet technikai vagy jogi jellegű, de gyakran jelen van közgazdasági hatásbeli eltérés is. Az a jellemző tulajdonságuk, aminek alapján mégis megegyeznek, lehetőséget teremt az eltérések kimutatására és az adók összehasonlítására. Az adott szempont szerint ekvivalens adók összevetése arra a kérdésre keresi a választ, hogy más szempontok szerint, amelyek mentén nem egyeznek meg, melyik tekinthető jobb választásnak.

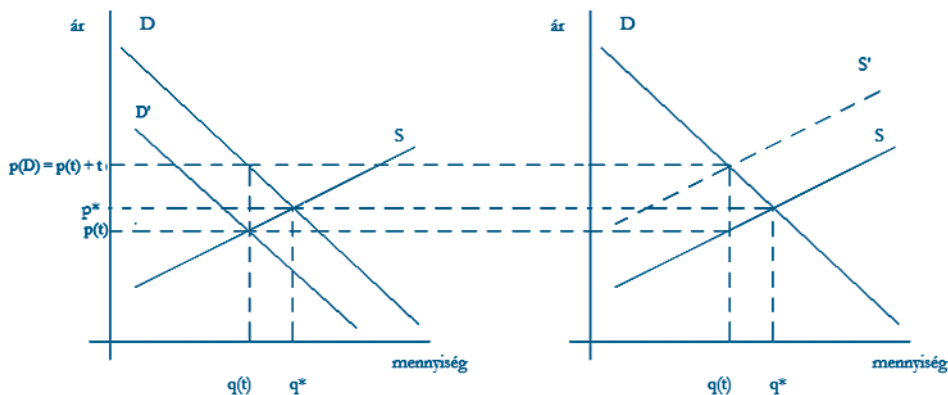
2.1. LINEÁRIS ADÓK EKVIVALENCIÁJA

A szakirodalom az ekvivalencia területén elsősorban a *lineáris, arányos adókkal* foglalkozik, azaz olyan adókulcsú esetekkel, amikor az adóalaptól függetlenül az adóalapnak mindig ugyanakkora hányadát kell befizetni. Ez viszonylag könnyebben elemezhető esetnek számít, hiszen mindegy, hogy az egyén, vagy az osztársadalom szintjén vizsgálódunk, az aggregálással nem lesz gondunk: mindegy, hogy egy adóalany adóalapjából kiszámoljuk az ő adóját és aztán adjuk össze az adókötelezettségeket osztársadalmi szinten, vagy előbb adjuk össze az adóalapokat, és abból számolunk adókötelezettséget.

Az ekvivalencia többféleképpen jelentkezhethet. Egyrészt ugyanazt az adótípust más adóalanyokra vethetjük ki, mégis ugyanazt a végeredményt kapjuk, ami az ára-

kat illeti (például a fogyasztókra és termelőkre kivetett termékadó esetén). Másrészt az ekvivalencia jelentkezhethet úgy is, hogy ugyanarra az adóalanyra vetünk ki más típusú adókat (például béradó és fogyasztási adó ekvivalenciája), mégsem változik a döntéshozó optimális választása.

2.1.1. *A fogyasztókra ill. termelőkre kivetett adók ekvivalenciájának alapja, hogy az adóztatott termék egyensúlyi mennyisége és ára megegyezik függetlenül attól, hogy ki az adóalany, azaz teljesen lényegtelen, hogy egy adott termék fogyasztóira vetünk ki t összegű mennyiségi adót, vagy a termelőire. Az előbbit úgy ábrázolhatjuk, hogy a keresleti görbét lejjebb „toljuk”, míg az utóbbinál a kínálati görbét „toljuk” fel (1. ábra). Ugyanis a fogyasztói és a termelői magatartást módosítja az adó bevezetése, a továbbiakban a fizetendő áron felül, illetve azon belül meg kell fizetni az adót is. Amennyiben a fogyasztókra vetették ki az adót, akkor az ellenértékre pótlólagosan tevődik az adó (lásd az 1. ábra baloldali részét), míg a termelőkre kivetett adó esetén az áru ellenértékével nem csak a termelő költségeit, de az állam felé teljesítendő terheket is megfizetik az árban (lásd az 1. ábra jobboldali részét).*

Forrás: Stiglitz, 2000: 429, 433

1. ábra: Fogyasztókra és termelőkre kivetett mennyiségi adók ekvivalenciája

Összességében azonban akármelyik adóalanyt választja a jogalkotó, ugyanazt az árat kell megfizetni a vevőnek, és ugyanannyit kap kézhez az eladó. Nyilvánvaló ugyanakkor, hogy van adótechnikai, jogi, adminisztrációs különbség, ebből kifolyólag az adóztatás tranzakciós költségeiben mutatkozik eltérés, és emiatt jellemzően a kormányok inkább a termelői oldalon szedik be a forgalmi adókat. A két beszedési módzat ekvivalenciája éppen azért fontos, hogy megmutassuk, a piaci árra és mennyiségre pontosan ugyanúgy hatna a fogyasztókra kivetett adó, ám mivel tranzakciós költségeit tekintve a termelőkre kivetett adó jobb választás, nem érdemes az előbbit választani [Stiglitz, 2000]. Ugyanakkor bizonyos esetekben, például a hulladékgazdálkodás területén az általános forgalmi adót a fogyasztói oldalon vetik ki, mivel azt gondolja a magyar jogalkotás, hogy ez biztosabb módja lesz az adóbevételek beszedésének – ezt hívják fordított áfának [Áfa törvény, 10. melléklet].

Hasonló példa a munkáltatókat és a munkavállalókat terhelő *társadalombiztosítási járulék*. Az előbbi eset ismétlődik, azzal az eltéréssel, hogy itt a munkaadók jelentik a fogyasztókat, míg a munkavállalók a termelőket. A bér és a munkamenyiség egyensúlyi értékére nem hat, hogy az egyes felekre milyen arányban vetik ki a járulékot. Más szempontok alapján ugyanakkor lényegi különbségeket látunk, például a munkavállalói járulék jellemzően beletartozik az adóköteles bérbe, tehát növeli a munkavállaló adóalapját. Ugyanakkor bizonyos járulékoknál létezik ún. *járulékp plafon* (ami felett már nem kell fizetni), ám ezt csak a munkavállalóknál lehet érvényesíteni, a munkaadóknál nem.

2.1.2. A nemzeti jövedelem és nemzeti kibocsátás matematikai egyezőségéből adódik a *lineáris forgalmi adó és lineáris jövedelemadó ekvivalenciája*, az állam összes bevétele mindkét esetben ugyanannyi, egy azonosság két oldalának konstans hányada. Hasonlóképpen, a termelési folyamat végén kivetett forgalmi adó ekvivalens egy minden termelési fázisban a hozzáadott értéket terhelő lineáris adóval. A béreket terhelő lineáris adó pedig ekvivalens a fogyasztást terhelő lineáris adóval, ha kizárjuk az öröklést. Ugyanígy az életútfogyasztást és az életút-jövedelmet terhelő adók is ekvivalensek. Az öröklést is figyelembe véve egy béradó és az öröklési adó együttes rendszere lesz ekvivalens egy fogyasztási és egy örökhagyási adóból álló rendszerrel. Stiglitz [2000] ezeknél az ekvivalens adóknál nem részletezi az ekvivalencia alapját, inkább csak a különbségre világít rá: a kormányzati bevételek időzítése eltérő az egyes esetekben.

Rosen és Gayer [2010] azzal a feltevéssel éltek, hogy nincsenek megtakarítások, a teljes jövedelmet fogyasztásra fordítják. Két termelési tényezőt (a tőkét és a munkát), valamint két terméket (élelmiszert és iparcikket) feltételeznek általános egyensúlyi modelljükben. Azt állítják, hogy az élelmiszerre és az iparcikkekre kivetett adó (azaz egy általános fogyasztási adó) ekvivalens egy azonos kulcsú jövedelemadóval, mivel a fogyasztó költségvetési korlátjára ugyanúgy hatnak (párhuzamosan befelé mozdítják). Hasonlóképpen ekvivalens a termelési tényezőkre kivetett azonos kulcsú adó egy általános jövedelemadóval, mivel a modellben minden jövedelem tőkéből vagy munkából származik. Az élelmiszer-szektorban azonos kulccsal kivetett parciális munka- és tőkeadó ekvivalens az azonos kulcsú élelmiszeradóval, mivel mindkét termelési tényező ugyanannyiszorosával lesz drágább, amennyivel a termék. (Az ekvivalencia kapcsolatokat foglalja össze az 1. táblázat.) Általánosságban: *bármilyen két adó(együttes) incidenciális hatása ekvivalens, ha azok a relatív áraknak ugyanolyan változását okozzák.*

1. táblázat: Adó ekvivalencia kapcsolatok *

t_{KF}	és	t_{LF}	ekvivalens	t_F
és		és		és
t_{KM}	és	t_{LM}	ekvivalens	t_M
ekvivalens		ekvivalens		ekvivalens
t_K	és	t_L	ekvivalens	t

* t_{KF} ill. t_{KM} : tőkére kivetett adó az élelmiszer- ill. ipari szektorban, t_K : általános tőke-jövedelemadó, t_{LF} ill. t_{LM} : munkára kivetett adó az élelmiszer- ill. ipari szektorban, t_M : általános munka-jövedelemadó, t_F ill. t_M : élelmiszerekre ill. iparcikkekre kivetett fogyasztási adó, t : általános fogyasztási ill. jövedelemadó.

Forrás: McLure, 1971: 29

Az ekvivalensnek tekintett rendszerek sohasem teljes mértékben megegyezők. Legfontosabb hatásukat tekintve azonosak, ám kisebb-nagyobb eltéréseik vannak. Az eltérések feltárása és bemutatása azért fontos, hogy megadják egy jobb választás lehetőségét a döntéshozók számára. A konkrét hatások vizsgálatához nem lényegtelen, hogy mekkora adókulcsok mellett lesz ekvivalens két adó, ráadásul különböző ekvivalenciaszempontokat különböző kulcsok elégíthetnek ki. Például az azonos állami bevétel mellett fontos ekvivalenciakritérium *a fogyasztók számára azonos jóléti szint biztosítása*, és a kettő nem feltétlenül nyújt azonos eredményt. Hashimzade és Myles [2006] mindkét módszerrel vizsgálják a lineáris jövedelemadó és a lineáris fogyasztási adó egyenlőtlenségre gyakorolt hatását. Egyrészt adott jövedelemadó-kulcs mellett meghatározzák a fogyasztók számára elérhető jóléti szintet, majd megkeresik, hogy milyen kulcsú fogyasztási adó mellett érhető el ugyanez, másrészt az állam által elérhető összes bevételből is visszaszámolják az ekvivalens fogyasztásiadó-kulcsot. A kapott fogyasztási adókat hasonlítják össze a kiinduló jövedelemadóval az egyenlőtlenség Gini-együtthatójának kiszámításával, és eltérő eredményeket kapnak.

Bond és Myles [2007] megfogalmazásában két adó ekvivalenciája azt jelenti, hogy „az egyik rendszerről a másikra való átállásnak nincsenek gazdasági hatásai” [2. o.]. A fogyasztási és jövedelemadó ekvivalenciájánál figyelembe vették a portfólió választást is. Azt állítják, hogy egy lineáris jövedelemadó-rendszer, amelyben a kockázatmentes hozam adómentes, és csak a kockázati prémiumot terheli $\tau(BM)$ arányú adó, ekvivalens egy lineáris t kulcsú kiadási adóval, ahol²

$$\tau(BM) = \frac{t}{1+t} \quad (1)$$

Az ekvivalencia ebben az esetben olyannyira kiterjedt, hogy *minden fogyasztó számára ugyanaz a választás lesz optimális* a jövedelem és a kiadás alapú adóztatás esetén, valamint *sem a kockázatosága, sem a jelenértéke nem változik az állami bevételeknek*.

2.2 PROGRESSZÍV ADÓKULCSOK

Az irodalom jellemzően megreked a lineáris adókulcsú rendszerek elemzésénél, mivel azok kezelése lényegesen egyszerűbb és egyértelműbb. Mivel azonban a dolgozat célja a progresszív adórendszerek összehasonlítása, szükséges ezekre is definiálni egy jól használható ekvivalencia fogalmat. A legfontosabb különbség a korábban már említett aggregálásból ered, ugyanis az összes adóteher megállapításához nem elég kiindulnunk abból, hogy az összes nemzeti kibocsátás megegyezik az összes nemzeti jövedelemmel.

A fentiekén kívül van még egy súlyos akadálya annak, hogy az azonos jelenértékű állami bevételt alkalmazhassuk ekvivalencia szabályként sávosan progresszív

2 Bond és Myles fordítva jelölik a fogyasztási és a jövedelemadó-kulcsokat (t -vel a jövedelemadót, τ -val a fogyasztási adót), ám a dolgozat koherenciája miatt a saját jelöléseimmel használok képletüket.

adókulcsok esetén. Kétsávós progresszió mellett ugyanis egyetlen egyenletből (az azonos bevétel elvéből) kellene meghatározni három ismeretlent (a sávhatárt, valamint az alsó- és felső kulcsokat), míg lineáris adók esetén csak egyetlen ismeretlen volt, az egész adóalapra érvényes egységes kulcs. Ez azt jelenti, hogy ha az azonos állami bevételt alkalmaznánk ekvivalencia elvként, akkor nem kapnánk egyértelmű megoldást. Ha ugyanis egy konkrét progresszív jövedelemadóhoz keresünk olyan ekvivalens progresszív fogyasztási adót, amely ugyanazt az állami bevételt eredményezi, végtelen sok megoldást kapunk, hiszen ugyanaz a végső bevétel többféleképpen érhető el. Például alacsonyabb sávhatár párosul alacsonyabb felső kulccsal: ekkor az alacsonyabb sávhatárral kiszélesítettük azok körét, akik a magasabb kulccsal adóznak, így lejjebb vihetjük a felső kulcs értékét. Vagy magasabb alsó kulcsot határozunk meg és emiatt feljebb vihetjük a sávhatárt, kiszélesíthetjük az alacsonyabb kulccsal adózók körét. És akár úgy is emelhetjük az alsó kulcsot, hogy csökkentjük a felsőt, vagy mind a három változót egyszerre mozgatjuk úgy, hogy közben figyelünk az elérendő állami bevételre. Adózói szinten ezek a megoldások igen lényeges különbségeket jelentenek, és aligha nevezhetnénk ezeket egyenértékűnek.

Természetesen adódott számomra egy korábbi összehasonlításban az az ekvivalencia fogalom, amelyben *akkor tekintek két progresszív adórendszert ekvivalensnek, ha azok ugyanakkora jövedelemből ugyanakkora fogyasztást tesznek lehetővé, azaz azonos időszakban az adózás utáni költségvetési korlátok megegyeznek*. Ez azt jelenti, hogy ekvivalens adórendszerekben, ha valaki y_i jövedelmet kap, az adórendszertől függetlenül maximálisan x_i összegű fogyasztás legyen elérhető számára, tehát az $y_i - x_i$ összeg fedezze az adóját. Ekkor, noha az adómértékek megegyeznek, a kapott adókulcsok eltérnek, mivel más lesz az adóalapjuk: jövedelemadónál a jövedelem (az átlagadófüggvény $(y_i - x_i)/y_i$ lesz), fogyasztási adónál a fogyasztás (az átlagadófüggvény $(y_i - x_i)/x_i$ lesz). Ha például valaki 100 egység jövedelemre tesz szert, és ennek a 20 százalékát teszi ki a jövedelemadó, akkor 80 egység marad fogyasztásra. Ezzel ekvivalens fogyasztási adó esetén a fogyasztásnak 25 százaléka lesz az adóteher ($20/80 = 25$ százalék).

A fenti módon értelmezett ekvivalencia akkor áll fenn, ha az adókulcsok a 2. egyenlet szerint, míg a sávhatárok a 3. szerint felelnek meg egymásnak.

$$t_j = \frac{\tau_j}{1 - \tau_j}, \quad j \in (a, f) \quad (2)$$

$$\bar{C} = \bar{Y}(1 - \tau_a) \quad (3)$$

ahol t_j : a fogyasztási adó kulcsa,

τ_j : a jövedelemadó kulcsa,

\bar{C} : a progresszív fogyasztási adó sávhatára,

\bar{Y} : a jövedelemadó sávhatára,

a : az alsó és

f : a felső sávban érvényes határadókulcs indexe.³

³ A sávosan progresszív adókulcsok leírását lásd a következő fejezetben.

Amikor az így értelmezett ekvivalencia fogalom mellett végeztem el a progresszív fogyasztási és munkajövedelem-adó összehasonlítását, rendre azt kaptam, hogy a fogyasztási adó kevesebb állami bevételt biztosít az államnak.⁴ Emiatt szükségesnek éreztem az ekvivalencia más jellegű értelmezését. Jelen tanulmányban az adókulcsokra megőrzöm a 2. egyenletet, de a 3. helyett *úgy határozom meg az adóalapokat, hogy a kétféle adó azonos állami bevételt biztosítson.*

3. A MODELL FELTEVÉSEI

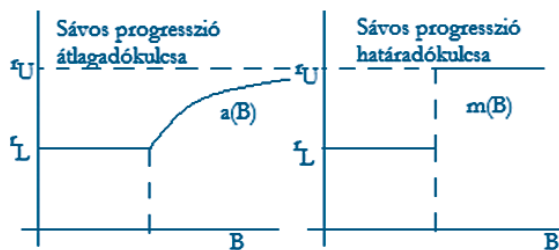
3.1. KÉTSÁVOS PROGRESSZIÓ

A sávos progresszió „azt jelenti, hogy az adóalap különböző sávokba eső részösszegeit más adómérték terheli, a magasabb adókulccsal az adóalapnak az a része adózik, amelyik az előző adósáv összeghatárát meghaladja, tehát csak a sávhatár után kimutatott többletadóalap adózik a magasabb kulcsokkal, a magasabb jövedelem miatti »sávugrás« az alsóbb sávok jövedelmeinek adóját nem változtatja meg.” [Galántainé, 2005: 13]. Az adókulcsot a (4) egyenlet adja két sáv esetén.

$$f(B) = \begin{cases} r_a \times B & \text{ha } B \leq \bar{B} \\ r_a \times B + r_f \times (B - \bar{B}) & \text{ha } B > \bar{B} \end{cases} \quad (4)$$

Ahol r_a jelöli az alsó,
 r_f a felső kulcsot,
 \bar{B} a sávhatárt.

A 2. ábrán látszik, hogy a határadókulcs vízszintes két sávhatár között (az adóalap függvényében ábrázolva), azaz a két határpont között mindig ugyanannyi az újabb egység adóterhe, de egyre magasabb adósávokban egyre magasabb az új egységé. Az átlagadókulcs a \bar{B} sávhatárig állandó (eddig tehát lineáris az adórendszer), majd folyamatosan emelkedik, tart a felső kulcs felé.

Forrás: saját szerkesztés

2. ábra: A sávosan progresszív adó átlagos és határadókulcsa

⁴ Ez a szisztematikus eltérés az adóbevételekben a későbbiekben bemutatott, feltételezett fogyasztási-mítást következménye.

3.2. A GINI-EGYÜTTHATÓ, MINT A TÁRSADALMI EGYENLŐTLENSÉG MÉRCÉJE

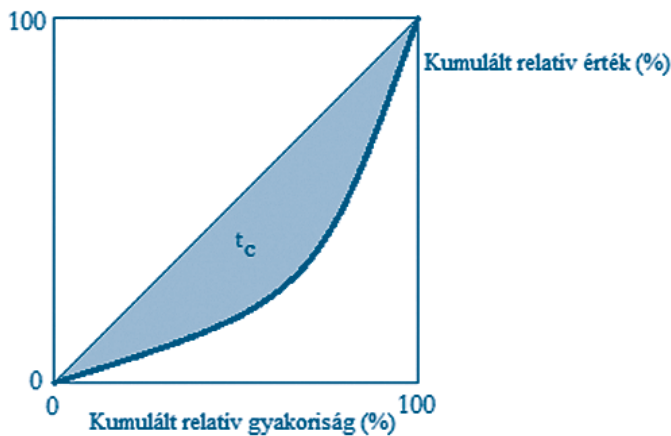
A *méltányossági* összehasonlítás során arra keresem a választ, hogyan befolyásolja az egyenlőtlenséget az adóalap megválasztása, azaz a progresszív fogyasztási vagy jövedelemadó csökkenti-e inkább a társadalomban meglévő egyenlőtlenséget? Ennek kifejezésére a legismertebb mérőszám a Gini-együttható (5. egyenlet), amely az adott ismérv értékek átlagos abszolút eltérését (6. egyenlet) viszonyítja az átlagukhoz (jelöljük \underline{Y} -nal).

$$L = G / 2 \times \underline{Y} \quad (5)$$

ahol:

$$G = \sum_i \sum_j |Y_i - Y_j| / (N \times (N-1)) \quad (6)$$

A Gini-együttható szemléletesebb és elterjedtebb formában a Lorenz görbéből származtatható: az egyenes eloszlást jelző átló és az ismérv értékek konkrét eloszlása közötti (a 3. ábrán t_c -vel jelölt) terület kétszerese. Minél egyenletesebb az ismérv értékek (javak, jövedelmek, vagyonok) eloszlása, annál közelebb van a Lorenz görbe az átlóhoz, annál kisebbek az abszolút eltérések, azaz annál kisebb a Gini-együttható értéke [Hunyadi et al., 2000].

Forrás: Hunyadi et al. 2000: 124

3. ábra: Lorenz görbe

Dolgozatomban kétidőszakos modellben számolom ki, hogy a progresszív jövedelem- vagy fogyasztási adó csökkenti-e jobban a jövedelemelosztásban meglévő egyenlőtlenséget kifejező Gini-együtthatót.

3.3. FOGYASZTÁSSIMÍTÁS

Az összevetés során szükséges az adott jövedelempálya mellett a fogyasztási pálya meghatározása. A mainstream hasznosságmaximalizáló egyének helyett egy általá-

nosabban elfogadott, talán kevésbé megszorító feltételezést választottam ennek felírására, és az egyének fogyasztássimítását feltételeztem.

A *fogyasztássimítás* az a megfigyelhető jelenség, hogy az egyének fogyasztása életük során viszonylag egyenletes pályát követ, számottevően kisebb volatilitással, mint a jövedelmük, mivel ez utóbbi az életút során meglehetősen ingadozó értéket vehet fel. A makroökonómiai modellekben alkalmazott fogyasztási függvények ezt a magatartást sokféleképpen ragadják meg. Az újabb és újabb elméletek a korábbi modellek hiányosságait kezelik, de végső soron mind ugyanazt a megfigyelést magyarázzák: milyen fogyasztói döntés következménye a fogyasztássimítás jelensége.

Keynesnél [1965] a fogyasztásnak van egy autonóm szintje és egy folyó jövedelemtől függő része. Az autonóm fogyasztás az a minimális mennyiség, amit mindenképpen elfogyaszt, jövedelemtől függetlenül. Efelett minden újabb egység jövedelem valamilyen (egységnél kisebb) mértékben növeli az időszaki fogyasztást. Ezt a növekedést a fogyasztási határhajlandóság adja meg. A keynesi fogyasztási függvény a következő formát ölti:

$$C_t = C_0 + c \times Y_t \quad (7)$$

ahol C_t a t időszaki fogyasztás, C_0 az autonóm fogyasztás, c a fogyasztási határhajlandóság és Y_t a t időszaki jövedelem. Itt tehát a fogyasztássimítás az autonóm, jövedelemtől független részesnek, valamint a jövedelem növekedése egységnyinél kisebb hatásának az eredménye.⁵

Modigliani és Brumberg [1954] túllépnek az egyidőszakos gondolkodáson, azt feltételezik, hogy az egyének egész életüket számításba veszik fogyasztási döntéseik során. Az *életciklus hipotézis* szerint a folyó időszaki fogyasztás nem pusztán a folyó jövedelem függvénye, hanem figyelembe veszi a mindenkori jövedelemáramlásokat. Ezzel az elmélettel nagyjából egy időben látott napvilágot a *friedmani* [Friedman, 1957] *permanens jövedelem hipotézis*, amelyben szintén a keynesi megközelítés kritikája fogalmazódik meg. Az egyén fogyasztása nem az éppen aktuális jövedelmétől függ, hanem hajlandó azt például hitelfelvétellel pótolni, amennyiben a permanens jövedelme meghaladja a folyó időszakit. Az életciklus elmélet és a permanens jövedelem hipotézis tekinthető a fogyasztói döntések hagyományos modelljének. Az általuk felírható, intertemporális költségvetési korlát mellett optimális választást, azaz a lehető legnagyobb hasznosság elérését, a teljesen kisimított fogyasztási pálya biztosítja a döntéshozók számára.

A *buffer-stock* elmélet megkérdőjelezi az életciklus és a permanens jövedelem hipotézisek alkalmazhatóságát a bizonytalanság és a tőkepiacok tökéletlen volta miatt. Az elmélet szerint a fogyasztási és megtakarítási döntéseknek két eredője van: a *türelmetlenség* és az *óvatosság*. A türelmetlenség miatt előnyben részesítjük a jelenbeli fogyasztást a jövőbelivel szemben, ám az óvatosság a megtakarításra sar-

5 Valójában Keynesnél nehezen lehet még fogyasztássimításról beszélni, mivel az adott időszaki fogyasztást csak az adott időszaki jövedelemhez köti, tehát időben nála még nincs lehetőség simítani. Am ha megpróbálnánk elméletét több időszakra kiterjeszteni, akkor itt is egy jövedelemnél simább fogyasztási pályát kapnánk.

kall. Vagyoni puffert képeznek a döntéshozók, amelynek mértéke a tartósnak vélt jövedelmüktől függ. Mindenki rendelkezik egy célszerűnek tartott vagyon/permanens jövedelem aránnyal, és ha a vagyon ez alatt van, az óvatossági motívum kerül előtérbe, így növelni kell a megtakarítást. Ha a vagyon meghaladja a célértéket, a türelmetlenség miatt a megtakarítás rovására növekszik a fogyasztás [Carroll, 1996].

Végül meg kell említeni a talán legvalóságosabb elméletet, amely *Deaton* [1987] nevéhez fűződik: a *habit formation* vagy *habit-persistence*, ami magyarra *szokások rabja* kifejezésként fordítható. Alapvetően magatartás-gazdaságtani megközelítésről van szó, az emberi racionalitást erősen megkérdőjelezi. A fogyasztói döntések nem valamiféle optimalizáló viselkedésből származnak, hanem a múltbeli fogyasztás által meghatározottak. Ha a múltban magas volt valakinek a fogyasztása, az elért szintet a jelenben is fent kívánja tartani: minél többet eszik ma, annál éhesebben kel fel holnap.

Az előbbi elméletek közül bármelyik elfogadható és alkalmas lehet arra, hogy leírjuk vele a gazdasági szereplők fogyasztási döntéseit. A dolgozat szempontjából a végeredményük a fontos, amely szerint *a fogyasztói pálya jellemzően sima*.

3.4. A MODELL FELÉPÍTÉSE, STILIZÁLT TÉNYEK

Tegyük fel, hogy a gazdasági szereplők két időszakig élnek, mindkét időszakban p_a ($0 < p_a < 1$) részük w_a , míg a többiek (a társadalom $0 < p_m = 1 - p_a$ része) w_m munkajövedelmet szereznek, ahol $w_a < w_m$. Tegyük fel, hogy nincs senkinek kezdeti vagyona, és tekintsünk el az örökléstől, azaz a második időszak végén mindenki elfogyasztja a még meglévő készleteit. A két időszak jövedelemáramlása legyen független egymástól, azaz négyféle jövedelemáramlás alakul ki, amit a 2. táblázat foglal össze. Az emberek $p_a \times p_a$ része w_a munkajövedelmet keres mindkét időszakban, $p_a \times p_m$ része w_a -t az első, w_m -t a második periódusban, $p_m \times p_a$ része w_m -t az elsőben, w_a -t a másodikban, és $p_m \times p_m$ része w_m -t keres mindkét időszakban. Azaz az egyének $p_i \times p_j$ (jelöljük a továbbiakban p_{ij} -vel) részének az életpálya-jövedelme az első időszakra diszkontálva: $Y_{ij} = w_i + w_j/(1+r)$, ahol $i, j \in \{a, m\}$, r pedig a kamatláb, ami mellett hitelt lehet felvenni és a megtakarítás is ugyanekkora hozamot hoz.

2. táblázat: Adózás előtti életpálya-jövedelmek

		Második időszak	
		$(w_a p_a)$	$(w_m p_m)$
Első időszak	$(w_a p_a)$	$Y_{aa} = w_a + w_a/(1+r)$	$Y_{am} = w_a + w_m/(1+r)$
	$(w_m p_m)$	$Y_{ma} = w_m + w_a/(1+r)$	$Y_{mm} = w_m + w_m/(1+r)$

Forrás: saját szerkesztés

3.4.1. Gini-együttható meghatározása

Az átlagos abszolút eltérések meghatározása az előbbieken bemutatott modellben a 8. egyenlet szerint történik.

$$G = \sum_{l=L}^H \sum_{k=L}^H \sum_{j=L}^H \sum_{i=L}^H p_{ij} \times p_{kl} \times |Y_{ij} - Y_{kl}| \quad (8)$$

A jövedelemadó kivetése után az előbbi képlet annyiban módosul, hogy az életpálya-jövedelmeket az adózott jövedelmekkel kell számítani, jelöljük a továbbiakban az így számolható jövedelemadózás utáni Gini-együtthatót L^r -val. Ennek számításához a jövedelemadó sávhatáráról azt feltételezem, hogy az alacsony és a magas bér közé esik, formálisan: $w_a < \bar{w} < w_m$.

A fogyasztási adó melletti Gini-együttható (a továbbiakban jelöljük L^t -vel) számításához tökéletes fogyasztássimítást feltételeztem, így határoztam meg az életpálya jövedelmekből a fogyasztást (lásd a 9. és 10. egyenleteket), majd a fogyasztási adó terhét.

$$C_{ij} = Y_{ij}(1+r)/[(2+r)(1+t_a)], \text{ ha } Y_{ij}(1+r)/[(2+r)(1+t_a)] \leq \bar{C} \quad (9)$$

$$C_{ij} = [Y_{ij} + C(2+r)(t_f - t_a)/(1+r)](1+r)/[(2+r)(1+t_f)],$$

$$\text{ha } Y_{ij}(1+r)/[(2+r)(1+t_a)] > \bar{C} \quad (10)$$

ahol C_{ij} annak az egyénnek az egy időszakos fogyasztása, akinek életpálya-jövedelme Y_{ij} , a sávhatár és az adókulcsok pedig a korábban meghatározott ekvivalenciakritériumoknak megfelelően alakulnak.

L^t a fogyasztási adóval csökkentett életpálya-jövedelmekből adódik a 8. képlet mintájára.

3.4.2. A modell kalibrálása

A modell számszerűsítése során azt feltételeztem, hogy a jövedelemadó sávhatára az alacsony és magas béreknek egyszerű számtani átlaga:

$$\bar{w} = \frac{w_a + w_m}{2} \quad (11)$$

Az alacsony bért egységnyinek vettem, és a magas bérnek két szintje mellett is megvizsgáltam az eredményeket: az (I) esetben kétszerese, a (II) esetben tízszerese az alacsony bérnek.

$$(I) \quad w_m = 2 \times w_a \quad (12)$$

$$(II) \quad w_m = 10 \times w_a \quad (13)$$

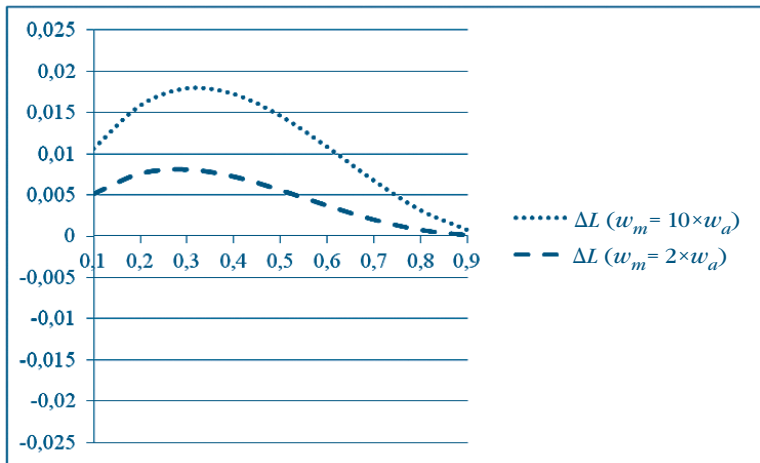
A jövedelemadó alsó és felső kulcsát a mai személyijövedelemadó-rendszerek jellemző kulcsaihoz igazítva rendre 20 és 40 százalékban állapítottam meg, amiből a fogyasztási adó kulcsai a 2. egyenletből adódóan 25 és 67 százalékos értéket vesznek fel.

4. EREDMÉNYEK

Az eredmények szemléletesebb bemutatásához a kapott Gini-együtthatók különbségét képeztem a következő módon:

$$\Delta L = L^r - L^t \quad (14)$$

A fogyasztási és jövedelemadó melletti Gini-együttható különbségének (ΔL) előjele mutatja, hogy melyik adó csökkentette jobban a társadalmi egyenlőtlenséget. Amikor a fogyasztási adó szerepel jobban, ΔL értéke pozitív, míg amikor a jövedelemadó bizonyul sikeresebbnek az egyenlőtlenség csökkentésében, ΔL értéke negatív lesz. Számításaim szerint az eredmények nagyban függenek a társadalom összetételétől, a 4. ábra az alacsony keresetűek arányának (p_a) függvényében mutatja ΔL értékét.

Forrás: saját szerkesztés

4. ábra: A Gini-együtthatók különbsége az alacsony keresetűek függvényében

A 4. ábráról leolvashatóak a következő eredmények:

- *Minél nagyobb a különbség a magas és alacsony keresetek között, annál nagyobb mértékben fordul elő, hogy a progresszív fogyasztási adó jobban csökkenti a Gini-együtthatóval mért társadalmi egyenlőtlenséget, mint a progresszív jövedelemadó.*
- *A progresszív fogyasztási adó a népesség bármilyen összetétele mellett eredményesebb a társadalmi egyenlőtlenség csökkentésében, mint a progresszív jövedelemadó, bár szélsőségesen magas (80 százalék fölötti) szegénység esetén nem számottevő a különbség.*

5. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

A megadott feltételek mellett modellünkben azt az eredményt kaptuk, hogy a csupán munkajövedelmeket terhelő progresszív jövedelemadóval szemben jobban teljesít a progresszív fogyasztási adó az egyenlőtlenség csökkentése szempontjából, a népesség bármilyen összetétele mellett. Ebből az eredményből következik, hogy foglalkozni kell a progresszív fogyasztási adó esetleges bevezetésének gondolatával.

A tanulmány fontos részeredményének számít a progresszív adókulcsokra bevezetett ekvivalenciaelv is, amely szerint a két adónak úgy kell azonos állami bevételt

elérni, hogy az adókulcsok között a 2. egyenlet szerinti kapcsolat áll fenn, azaz egyetlen időszak esetén az adózás utáni költségvetési korlátok megegyeznek. Esetleges későbbi elemzésekben ezen elv alkalmas lehet sávosan progresszív adók összehasonlító vizsgálatára.

IRODALOM

- Advisory Commission on Intergovernmental Relations (1974): *The Expenditure tax: Concept, administration and possible applications*. U.S. Government Printing Office, Washington D. C.
- Balogh L. (2008): „Államháztartás – Adórendszer” in: Bánfi T. (szerk.): *Pénzügytan*. Tanszék Kft, Budapest, 61–94. o.
- Bond, S.–Myles, G. D. (2007): *Income and Consumption Taxation: An Equivalence Result*. <http://people.exeter.ac.uk/gdmyles/papers/pdfs/IncConEq.pdf>. Lekérdezve: 2013. június 10.
- Carroll, C. D. (1996): *Buffer-Stock Saving and the Life Cycle/Permanent Income Hypothesis*. NBER Working Paper. <http://www.nber.org/papers/w5788.pdf>. Lekérdezve: 2013. május 8.
- Deaton, A. (1987): *Life-cycle models of consumption: is the evidence consistent with theory*. Advances in Econometrics, Fifth World Congress, vol. 2, 121–148. o., Cambridge University Press, Cambridge and New York.
- Fisher, I.–Fisher, H. W. (1942): *Constructive Income Taxation: A Proposal for Reform*. Harper & Bros, New York and London.
- Friedman, M. (1957): *A Theory of the Consumption Function*. Princeton University Press, Princeton.
- Galántainé M. Zs. (2005): *Adó(rendszer)tan. EU-konform magyar adók*. Aula kiadó, Budapest.
- Hashimzade, N.–Myles, G. D. (2006): *Inequality and the Choice of the Personal Tax Base*. <http://people.exeter.ac.uk/gdmyles/papers/pdfs/ExpInEq.pdf>. Lekérdezve: 2013. május 28.
- Hobbes, T. (1651): *Leviathan or the Matter, Forme and Power of a Commonwealth Ecclesiasticall and Civil*. London, Printed for Andrew Crooke.
- Hunyadi L.–Mundruczó Gy.–Vita L. (2000): *Statisztika*. Aula kiadó, Budapest.
- Jain, P. C. (1989): *Economics of Public Finance*. Vol. 2. Atlantic publishers & distributors, New Delhi.
- Kaldor, N. (1955): *An Expenditure Tax*. Unwin university books, London.
- Keynes, J. M. (1965): *A foglalkoztatás, a kamat és a pénz általános elmélete*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- Kürthy G. (2011): „Az egyszerű adórendszer (Bonyolult adórendszer helyett egyszerűbb adózást)” In: Bánfi T.–Balogh L. (szerk.): *Adózó munkaadók és adózó munkavállalók a korrupciómentes gazdaságban*. Tanulmánykötet. Béta Book Kkt., Budapest, 61–82. o.
- McLure, Ch. E. (1971): „The Theory of Tax Incidence with Imperfect Factor Mobility” *Finanzarchiv* 30, 27–48.

- Mill, J. S. (1875): *A nemzetgazdaságtan alapelvei, s ezek némelyikének a társadalom-bölcsészetre való alkalmazása*. IV. és V. kötet. Légrády testvérek, Budapest.
- Modigliani, F.–Brumberg, R. (1954): „Utility Analysis and the Consumption Function: An Interpretation of Cross-Section Data” in: A. Abel (szerk.): *Collected Papers of Franco Modigliani*. MIT Press, Cambridge.
- Rosen, H. S. and Gayer, T. (2010): *Public Finance*. McGraw-Hill, Singapore.
- Samuelson, P. A.–Nordhaus, W. D. (2002): *Közgazdaságtan*. KJK kiadó, Budapest.
- Stiglitz, J. E. (2000): *A kormányzati szektor gazdaságtana*. KJK kiadó, Budapest.

Jogsabály:

2007. évi CXXVII. törvény az általános forgalmi adóról. (Áfa törvény)

FÜGGELÉK

A progresszív fogyasztási adó alapjának meghatározása Káldornál [1955: 192] a következő módon történik:

- (1) Bankszámla és készpénz egyenleg az év elején
- (2) Bevételek (pénzben vagy pénzürtékben), úgymint bér és fizetés, kamat és osztalék, mindenféle jövedelem, amely a mai jövedelemadónak alapja, valamint emellett hagyaték, ajándék, nyereség stb.
- (3) Kölcsönvett pénz, illetve kölcsön visszafizetéséből kapott pénz
- (4) Befektetés eladásának bevétele (beleértve a házat)

TELJES BEVÉTEL

Csökkentve:

- (5) Kölcsönadott pénz, illetve korábban kölcsönvett pénz visszafizetése
- (6) Befektetés vásárlás (ideértve a házat)
- (7) Bankszámla és készpénz egyenleg az év végén

BRUTTÓ KIADÁS

Csökkentve:

- (8) Kivett kiadások
- (9) Tartós javak kiadásterítése miatti kedvezmény

Növelve:

- (10) Korábbi években vásárolt tartós javak kiadásainak folyó évet terhelő része

TERHELHETŐ KIADÁS

LÉTÜNK

A *Létünk*et – mint társadalmi kérdésekkel, kultúrával és művészetekkel foglalkozó, magyar nyelven megjelenő folyóiratot – társadalmi szervezetek alapították 1971-ben Újvidéken. A folyóirat 2011-ben ünnepelte folyamatos megjelenésének negyvenedik évfordulóját. Korábban évi hat száma látott napvilágot, az 1990-es évek közepétől viszont negyedévente egy. Első főszerkesztője *Rehák László* volt, őt követte *Várady Tibor*, majd *Fehér Kálmán*, később *Németh Ferenc* állt a szerkesztőség élén. 2007-től *Bence Erika* a folyóirat főszerkesztője. Kiadója a Forum Könyvkiadó Intézet, Újvidék.

Megjelenésének első két évtizede alatt a *Létünk* megfelelt az adott társadalmi rendszer ideológiai követelményeinek, ugyanakkor a kezdetektől fogva kirajzolódott tartalmában egy nyitottabb, a modern világ kihívásaira tudományos és tárgyilagos nyelven reagáló, perspektivikusabb szólam is. Az ideológiai fordulat éve 1982-re tehető a folyóirat történetében, amikortól kezdve egyre kevésbé jelentek meg lapjain az egypártrendszer hatalmi érdekeit szolgáló cikkek és tanulmányok, 1985-ben pedig véglegesen megszabadult a kommunista pártideológiához való alkalmazkodás kényszerétől.

A *Létünk* 2011-es évfolyama jubileumi számot, illetve tematikus blokkokat jelentetett meg, amelyekben szerkesztők, politológusok és történészek tették közzé a folyóiratról és történetéről szóló tanulmányaikat, visszaemlékezéseiket, esszéiket. A jubileumi évben látott napvilágot a Forum Könyvkiadó Intézet gondozásában *A láthatatlan változat* című – a *Létünk* négy évtizedének folyóiratszámáiból válogatott – tanulmánykötet (válogatta és az előszót írta: Bence Erika; szerkesztette: Csernik Előd), amelynek CD-ROM melléklete a folyóirat negyvenegy évfolyamának teljes anyagát teszi elérhetővé és olvashatóvá.

A *Létünk*nek 2008 óta van nemzetközi szerkesztőbizottsága. A magyar mellett angol és szerb, esetenként más nyelven jelennek meg tartalommutatói és a tudományos cikkek, tanulmányok összefoglalói, kulcsszavai. A folyóirat közlési szabványai és hivatkozási rendszere megfelel a tudományos igényeknek. A Szerb Köztársaság illetékes minisztériuma a folyóiratot tudományos kiadványnak minősítette, s felvette a szerbiai tudományos folyóiratok listájára. A *Létünk* az egyetlen olyan tudományos minősítéssel rendelkező folyóirat a Vajdaságban, amelynek lapjain a természet- és társadalomtudományok magyar nyelven (is) publikáló művelői közlési lehetőséget kaphatnak, ugyanakkor a lap nem zárkózik el az idegen nyelvű tanulmányok közlésétől sem. Rovatai az elméleti-történeti jellegű tanulmányok és tudományos prezentációk (*Elmélet – történet – kísérlet*), tudománytörténeti cikkek, naplók, memoárok (*Emlékezet*), specifikus tematikai blokkok (*Perspektíva*), múltfeltáró kutatások (*Örökség*), tudományos intézmények és műhelyek kutatásaiba betekintést nyújtó cikkek (*Műhely*), az eredmények értékelését szolgáló kritika (*Szemle*) és dokumentumok (*Dokumentum*) megjelenését szolgálják.

A *Létünk* 2012-ben *Társadalomtudományi, kultúratudományi és kulturális antropológiai kutatások a 21. század első évtizedében* címmel nemzetközi tudományos tanácskozást szervezett, amelyet a 2013-as *Tudósképzés és kutatói műhelyek a felsőoktatásban* című konferencia követett. 2014 októberében a *Természettudományos diszciplínák időszzerű kérdései* címmel tartanak tanácskozást, amelynek anyaga a folyóirat negyedik számában, illetve annak CD-ROM-mellékleteként lát napvilágot.

2014-ben a *Létünk* és a Forum Könyvkiadó Intézet *Létünk Könyvek* címen saját könyvsorozatot indított; ennek első darabjaként jelent meg *Kónya Sándor Nézzünk égre!* (Írások a vajdasági népelekekről) című kötete. A sorozatszerkesztő: Bence Erika.